

การเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาระบบ
เกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ชุมชนบ้านในไร่ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง
Building Farmer Leaders, Capacity to Develop Sufficiency
Economy-based Organic Farming Systems in Ban Nai Rai,
La-un District, Ranong Province

ปรีวัฒน์ ช่างคิด* ธณารักษ์ ทองทับ เกรียงศักดิ์ ฤกษ์งาม และรัตนพร พลายด้วง
*Pariwat Changkid, Thayarat Thongtab, Kriengsak Rugham
and Rattanaporn Playduang*

¹สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชนระนอง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

¹Department of Local Government, Ranong Community College 85000, Thailand

²สาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยชุมชนระนอง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง 85000

²Department of Accounting, Ranong Community College 85000, Thailand

³เจ้าหน้าที่วัดผล วิทยาลัยชุมชนระนอง ตำบลบางรีน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง 85000

³Evaluation Officer, Ranong Community College 85000, Thailand

⁴เจ้าหน้าที่ธุรการ วิทยาลัยชุมชนระนอง ตำบลบางรีน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

⁴General Service Officer, Ranong Community College 85000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: Changkid.p@gmail.com

(Received: November 2, 2017; Accepted: August 06, 2018)

Abstract: This research aimed to strengthen farmers' leadership capacity in the development of organic farming systems based on Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in Ban Nai Rai, La-un district, Ranong province. The participatory action research. Targeting 30 households. The results showed that the participating farmers have the ability to become model or role farmers for extending their knowledge on organic agriculture based on SEP. The after action review and workshop on lessons learnt concluded that the working principles of the late His Majesty King Bhumibol, "understand, access and development" could be used as guideline for extending the organic agriculture principles and practices through six steps, namely (1) providing understanding, (2) planning, (3) communicating (4) operationalizing, (5) evaluating, and (6) improving and adapting.

Keywords: Strengthening farmers' potential, development of organic farming systems based on sufficiency economy, Bang Nai Rai Community

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอลำดวน จังหวัดระนอง ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 30 ครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมโครงการสามารถเป็นแกนนำด้านการทำเกษตรอินทรีย์ที่อิงเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยสามารถสรุปแนวปฏิบัติที่ควรดำเนินการโดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสร้างความเข้าใจ (2) ขั้นวางแผน (3) ขั้นประชาสัมพันธ์ (4) ขั้นดำเนินงาน (5) ขั้นประเมินผล และ (6) ขั้นปรับปรุง/พัฒนา ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางการพัฒนาและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกร การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่

คำนำ

ระนองเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรป่าไม้และดินที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับมีพื้นที่ติดกับทะเล ประชากรจึงประกอบอาชีพทำการประมงและการเกษตรเป็นหลัก แต่ด้วยปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลลดน้อยลงมาก จึงหันมาทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และสวนผลไม้มากขึ้น เนื่องจากพื้นที่จังหวัดระนองฝนตกชุกและมีแหล่งน้ำที่สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี พื้นที่เกษตรทั้งจังหวัด 1,907,796.42 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ปลูกไม้ผลมีมากที่สุดถึง 45,430 ไร่ รองลงมาเป็นพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น 40,177 ไร่ พืชผัก 4,022 ไร่ ทำนา 2,022 ไร่ พืชไร่ 1,937 ไร่ และพื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ 57 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดระนอง, 2554) ปัจจุบันประสบปัญหาเช่นเดียวกับระบบการผลิตระดับประเทศ กล่าวคือ ปัจจุบันเกษตรกรใช้สารเคมีในการทำการเกษตรเกินความจำเป็น ก่อให้เกิดสารพิษปนเปื้อนทั้งในสินค้าเกษตรและสิ่งแวดล้อม ดังที่ Thai-PAN (2559) เปิดเผยผลการตรวจสอบสารพิษตกค้างรอบที่ 2 ประจำปี 2559 พบผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน 56% อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประชาชนในจังหวัดระนองให้ความสนใจอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น จึงต้องการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรอย่างสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร ดังนั้น การเสริมสร้างความรู้แก่เกษตรกรและผู้สนใจใน

ชุมชนเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ที่อิงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างแกนนำที่สามารถขยายผลการปฏิบัติในชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ ได้ จึงเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างพื้นที่อาหารปลอดภัยและในขณะเดียวกันก็สร้างชุมชนให้ใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ดังที่ชมภูษ (2559) ศึกษาคุณลักษณะผู้นำในการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวการทำเกษตรแบบยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ประกอบด้วย (1) ผู้นำชุมชนเชิงประกอบการ (2) ผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทุกภาคส่วนทุกระดับ และเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม (3) ผู้นำที่ส่งเสริมการจัดการความรู้และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ (4) ผู้นำที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและเพิ่มศักยภาพในการจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน ธนภูมิ และคณะ (2560) ศึกษา ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่งด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกันโดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง ภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก โดยมีหลักการแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการดำเนินการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญซึ่ง วราภรณ์ และคณะ (2559) ประเมินความพึงพอใจของประชาชนไทยที่มีต่อเกษตรพหุภารกิจโดยใช้แบบจำลองทดลองทางเลือก พบว่า

คุณลักษณะที่มีผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ (1) การผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในแปลงไร่นา (2) การผลิตแบบอินทรีย์ (3) การผลิตในรูปแบบเกษตรที่ดีและเหมาะสมที่มีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (4) การจัดจำหน่ายผลผลิตภายใต้ระบบการค้าที่เป็นธรรม (5) การจัดการภูมิทัศน์เกษตรเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน และ (6) การพัฒนาระบบจำหน่ายผลผลิตผ่านกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ทศพร (2556) รายงานว่า องค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและชุมชน คือ การนำเอาองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ที่มีอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการวิจัยเป็นสำคัญนั้นไปดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดผลผลิตและผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ดังนั้น แนวทางดังกล่าวเป็นประโยชน์และจะสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนได้ โดยเฉพาะการสร้างแกนนำเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่อจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้จึงดำเนินการวิจัยนี้ขึ้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่อิงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2560 กำหนดพื้นที่บ้านโนไร่ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง เป็นพื้นที่เป้าหมาย โดยสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน รวมถึงศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรมและออกแบบกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

ครัวเรือนพื้นที่ชุมชนบ้านโนไร่ จำนวน 30 ครัวเรือน ด้วยวิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling) กำหนดคุณสมบัติของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ (1) เป็นครัวเรือนที่มีความต้องการทำเกษตรอินทรีย์และสมัครเข้าร่วมโครงการ (2) เป็นครัวเรือนที่มีพื้นที่ดำเนินการและมีเอกสารสิทธิครอบครองที่ดิน และ (3)

มีสัญชาติไทย ทั้งนี้ ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการทำเกษตรอยู่แล้ว แต่ส่วนใหญ่เน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจคือ ปาล์มและยางพารา ซึ่งปลูกเชิงเดี่ยวเป็นหลัก ในขณะที่บางส่วนมีการปลูกแบบผสมผสานและใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตทุกครัวเรือน โดยดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำ มีการรวมกลุ่มแต่ยังไม่เข้มแข็ง ไม่มีการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อทีมวิจัยลงพื้นที่พูดคุยถึงแนวทางดำเนินการจึงมีครัวเรือนสนใจเข้าร่วมตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) การร่วมคิด ร่วมวางแผน โดยใช้กระบวนการระดมความคิด (Brainstorming) (2) แบบประเมินความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง (3) แบบติดตามประเมินการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง เป็นแบบติดตามการดำเนินงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (4) แบบสอบถามความพึงพอใจการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง และ (5) การถอดบทเรียนเป็นการสรุปผลการดำเนินงานและค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นที่ 1 สร้างความเข้าใจ/เปิดตัวโครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง วิทยาลัยชุมชนระนอง ลงพื้นที่ร่วมประชุมกับชุมชน ณ ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน โดยชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการให้ประชาชนทราบ พร้อมกันนี้ได้รับสมัครครัวเรือนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 ครัวเรือน

ขั้นที่ 2 เยี่ยมครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ โดยลงพื้นที่เยี่ยมทุกครัวเรือนเพื่อประเมินความพร้อมและสอบถามความต้องการในการทำเกษตรอินทรีย์

ขั้นที่ 3 สนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์ แก่แกนนำเกษตรอินทรีย์ เป็นการสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุตามความต้องการของแกนนำ โดยสนับสนุนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น สายยาง บัวรดน้ำ ถังเพาะ เมล็ดพันธุ์ผัก กิ่งพันธุ์ไม้ผลและมอปลิงของ

ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง แต่ละครัวเรือนไม่น้อยกว่า 3,000 บาท

ขั้นที่ 4 การเสริมสร้างความรู้ด้วยการศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง โดยเดินทางเพื่อเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์และการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพอเพียงในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ระหว่างวันที่ 25 - 27 เมษายน 2559 ศูนย์สภกรรมการไร่สารพิชตามโครงการพระราชดำริ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดจันทนนครราชสีมา และโครงการช่างหัวมันตามพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 14 - 16 กุมภาพันธ์ 2560 เพื่อเปิดมุมมองและสร้างแรงบันดาลใจในด้านการทำเกษตรตามวิถีพอเพียงซึ่งจะช่วยให้แกนนำได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากต่างพื้นที่อันจะนำมาประยุกต์ในชุมชนต่อไป

ขั้นที่ 5 ติดตามการดำเนินงานของแกนนำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต้นแบบ เป็นการลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานของแกนนำหลักจากที่มีสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงการพาไปทัศนศึกษาในพื้นที่อื่นโดยลงเยี่ยมทุกบ้านเพื่อประเมินผลการดำเนินงานรวมถึงสอบถามปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินการ

ขั้นที่ 6 เสริมความรู้ในการดำเนินงานตามความต้องการ เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ความรู้และร่วมกันลงมือปฏิบัติการทำปุ๋ยชีวภาพ ตามที่ชุมชนต้องการ ได้แก่ (1) การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากพืชสด (2) ปุ๋ยหมักจากเกลือกาแฟและ (3) การทำน้ำหมักฮอร์โมนไข่ ซึ่งผลผลิตจะแจกจ่ายแก่สมาชิกทุกคน ดำเนินการ ณ บ้านไร่พรหมคงซึ่งเป็นแกนนำที่สามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถใช้พื้นที่บริเวณบ้านของตนเอง จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์

ขั้นที่ 7 กิจกรรมสรุปผลการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต้นแบบ เป็นการดำเนินการในขั้นสุดท้ายของกิจกรรมการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดระนอง เพื่อจัดการความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดีของการดำเนินการปีถัดไป

ผลการศึกษา

1. ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประเมินความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ผ่านข้อคำถาม 10 ประเด็นของแกนนำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง พบประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก กลุ่มแกนนำให้ความเห็นว่าบางครั้งการปลูกผักสวนครัวก็ไม่ได้ทำให้หมดหนี้ ซึ่งผู้ตอบคำถาม 26 คน (ร้อยละ 86.7) เห็นด้วยและจำนวน 4 คน (ร้อยละ 13.3) ตอบว่าไม่เห็นด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมโครงการยังให้ความสำคัญกับการปลูกผักเพื่อขายเป็นสินค้า (Table 1)

ประเด็นที่สอง การปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยเคมีหากไม่ใช้สารเคมีพืชมักยาวช้าแมลงก็ถือว่าเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งพบว่า มีผู้เห็นด้วย จำนวน 8 คน (ร้อยละ 26.7) และไม่เห็นด้วย จำนวน 22 คน (ร้อยละ 73.3) แสดงให้เห็นว่าแกนนำที่เข้าร่วมโครงการบางส่วนยังมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

ประเด็นที่สาม การขับเคลื่อนชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงานราชการมีมากเกินไป ซึ่งผู้เห็นด้วย จำนวน 16 คน (ร้อยละ 57.1) และไม่เห็นด้วย จำนวน 12 คน (ร้อยละ 42.9) แสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงานราชการ แกนนำบางส่วนรู้สึกเบื่อหน่ายกับการดำเนินงานของราชการที่มักเลือกกลุ่มเป้าหมายดำเนินงานกลุ่มเดิมๆ ที่ประสบความสำเร็จแล้ว ซึ่งแกนนำที่เห็นด้วยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่แกนนำที่ไม่เห็นด้วยเป็นแกนนำที่เพิ่งเริ่มต้นทำกิจกรรม ข้อเท็จจริงพบว่า หลังจากทีมวิจัยเข้าไปทำกิจกรรมได้ระยะหนึ่งมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยเข้าไปทำกิจกรรมกับแกนนำที่ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้นด้วยถือเป็นสิ่งที่ดีหากมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและกระจายกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น แทนที่จะใช้กลุ่ม/พื้นที่เดิมที่ประสบผลสำเร็จอยู่แล้ว ประเด็นน่าสนใจอื่น ๆ (Table 1)

Table 1 The number and percentage of knowledge and attitude about organic farming based on sufficiency economy

List	Agree	Disagree
1. Growing vegetables to eat on your own reduces household expenses.	30 (100)	
2. Growing vegetables helps the family members to do more activities together.	30 (100)	
3. Sometimes to grow vegetables, it does not eliminate the debt.	26 (86.7)	4(13.3)
4. The goal of growing vegetables is to stay healthy.	30 (100)	
5. The term "organic" is to grow vegetables without using chemicals.	30 (100)	
6. If do not use chemicals, pesticides are considered organic farming.	8(26.7)	22 (73.3)
7. The word "sufficiency" is to live on the basis of their own abilities.	30 (100)	
8. Creating a self-sufficient community by promoting organic farming has the potential to be more successful than other approaches.	30 (100)	
9. "Adjusting the way people think" is the most important part of building a self-sufficient community.	30 (100)	
10. The activities of the Sufficiency Economy Philosophy of the government agencies that operate in the community are excessive.	16(57.1)	12 (42.9)

2. การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินกิจกรรมตามโครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงของเครือข่าย ชุมชนบ้านโนไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง พบว่าจำนวน 16 ครัวเรือน (ร้อยละ 53) สามารถดำเนินการได้ตามที่กำหนด มีผลผลิตสำหรับการบริโภคในครัวเรือน สามารถแจกให้กับผู้อื่นและมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ถือเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพเป็นแกนนำได้

ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ครอบครัวมีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ มีความชอบในการทำเกษตรและเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ยังอีก 14 ครัวเรือน (ร้อยละ 47) สามารถดำเนินการได้ตามที่กำหนด มีผลผลิตบริโภค ในครัวเรือน สามารถแจกให้กับผู้อื่นได้ แต่ยังไม่ถึงขั้นจำหน่ายได้เนื่องจากปริมาณมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นแกนนำที่เริ่มทำกิจกรรมและบางส่วนมีพื้นที่น้อย (Figure 1)

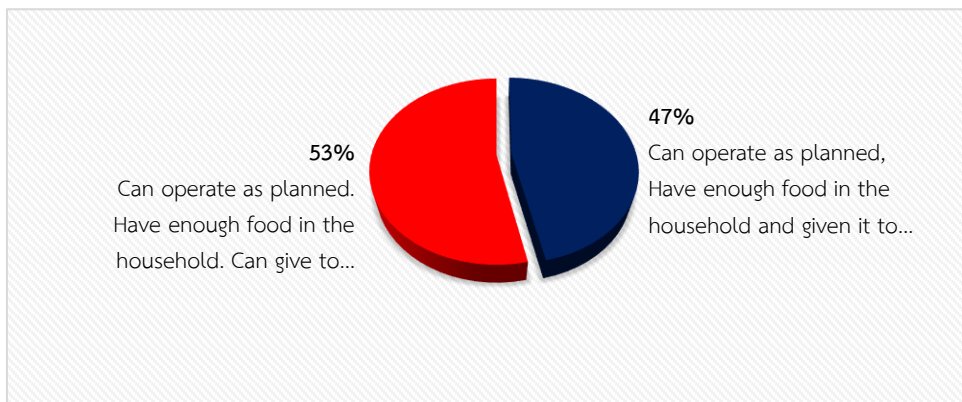

Figure 1. The results of organic farming activities based on sufficiency economy

3. ความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง กำหนดการแปลผล ดังนี้ 0.00 –

0.99 ไม่พึงพอใจ 1.00 – 1.66 พอใจน้อย 1.67 – 2.32 พอใจปานกลาง และ 2.33 – 3.00 พอใจมาก โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 2.83) เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจด้านกระบวนการจัดการของโครงการสูงสุด (ระดับมาก

เฉลี่ย 2.89) รองลงมาด้านบุคลากรของโครงการ (ระดับมาก เฉลี่ย 2.88) ด้านผลผลิตของโครงการ (ระดับมาก เฉลี่ย 2.84) และการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ของโครงการ (ระดับมาก เฉลี่ย 2.71) ตามลำดับ (Figure 2)

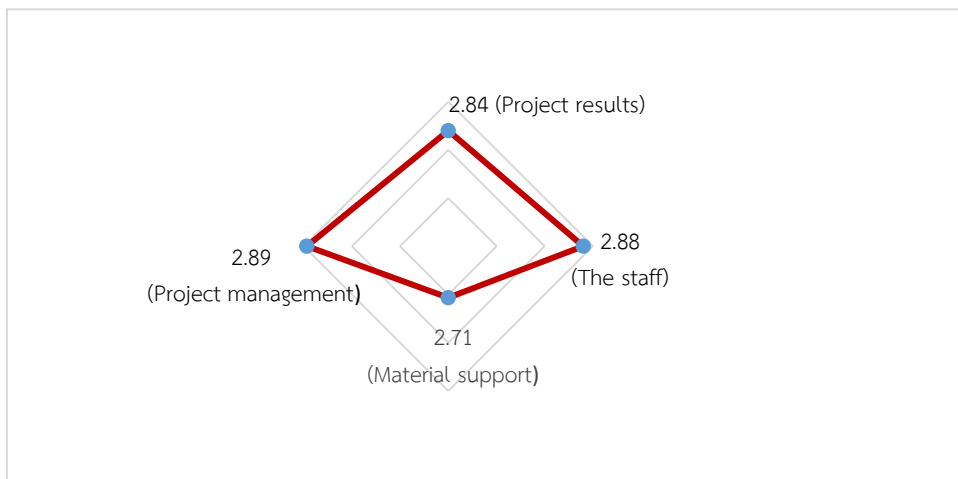

Figure 2. Satisfaction of participants

4. การถอดบทเรียนและค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี

การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาแกนนำเกษตรกรอินทรีย์ที่อิงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชนจากการจัดกิจกรรม รวมถึงศึกษาปัญหาความต้องการและเงื่อนไขความสำเร็จของการดำเนินงานในชุมชน สามารถสรุปรูปแบบการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาแกนนำเกษตรกรอินทรีย์ที่อิงเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชน คือ รูปแบบการดำเนินงานตามหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสร้างความเข้าใจ (2) ขั้นวางแผน (3) ขั้นประชาสัมพันธ์ (4) ขั้นดำเนินงาน (5) ขั้นประเมินผล และ(6) ขั้นปรับปรุง/พัฒนา รายละเอียดแต่ละขั้น ดังนี้

1. ขั้นสร้างความเข้าใจ ส่งเสริมให้ผู้นำและผู้ที่มีสมาชิกของชุมชนให้ความเคารพนับถือ เป็นกลไกหลักในการสร้างแนวคิด แนวทางการดำเนินชีวิตและการสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์ของการทำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

2. ขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนกำหนดทิศทางในการทำงาน โดยต้องได้รับโอกาสจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เน้นความร่วมมือเชิงคุณภาพ ทั้งรูปแบบอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากต่อการทำงานในขั้นต่อไป เพราะหากไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นไม่สามารถรับรู้ที่มาและวัตถุประสงค์ของการทำงานจะทำให้ขาดความตระหนักถึงผลที่เกิดขึ้น รวมถึงความร่วมมือและความภาคภูมิใจในผลงาน

3. ขั้นประชาสัมพันธ์ เป็นขั้นที่ผู้ดำเนินงานแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง เชิญชวนให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีศิลปะ โดยผ่านสื่อในชุมชนอย่างหลากหลายที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย เช่น การจัดป้ายประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน วิทยุชุมชน เสียงตามสายในหมู่บ้าน แผ่นพับ ใบปลิว แจกตามบ้านเรือน เป็นต้น

4. ขั้นดำเนินงาน การดำเนินงานที่มีโอกาสประสบความสำเร็จจึงต้องเข้าใจความเชื่อและวิถีชีวิตกิจกรรมใดที่ขัดกับหลักดังกล่าวก็จะขาดการยอมรับและถูกต่อต้านในที่สุด การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องมี

การพูดคุยเพื่อหาจุดร่วมที่เหมาะสม ทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยให้ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนหรือองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับและเห็นว่าเหมาะสมที่สุด โดยมีหน่วยงานอื่น ๆ ให้การสนับสนุนในส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ในการดำเนินงานต้องมีผู้ประสานและส่งเสริมงานอย่างเพียงพอ ต้องเปิดโอกาสให้ทุกครัวเรือนร่วมดำเนินการด้วย

5. ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลการดำเนินงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. ขั้นปรับปรุง/พัฒนา เมื่อประเมินเสร็จสิ้นให้มีการปรับปรุงในข้อบกพร่องที่เกิดจากการสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการสร้างความสำเร็จอีกครั้ง หากผลการดำเนินงานดีอยู่แล้วก็พัฒนาเพื่อให้ดียิ่งขึ้นอีก หรือรักษาสภาพให้คงอยู่และนำไปสู่ขั้นตอนการสร้างความสำเร็จอีกเช่นกัน จากขั้นตอนการดำเนินงานที่กล่าวมาข้างต้น สรุปเป็นแผนภาพได้ (Figure 3)

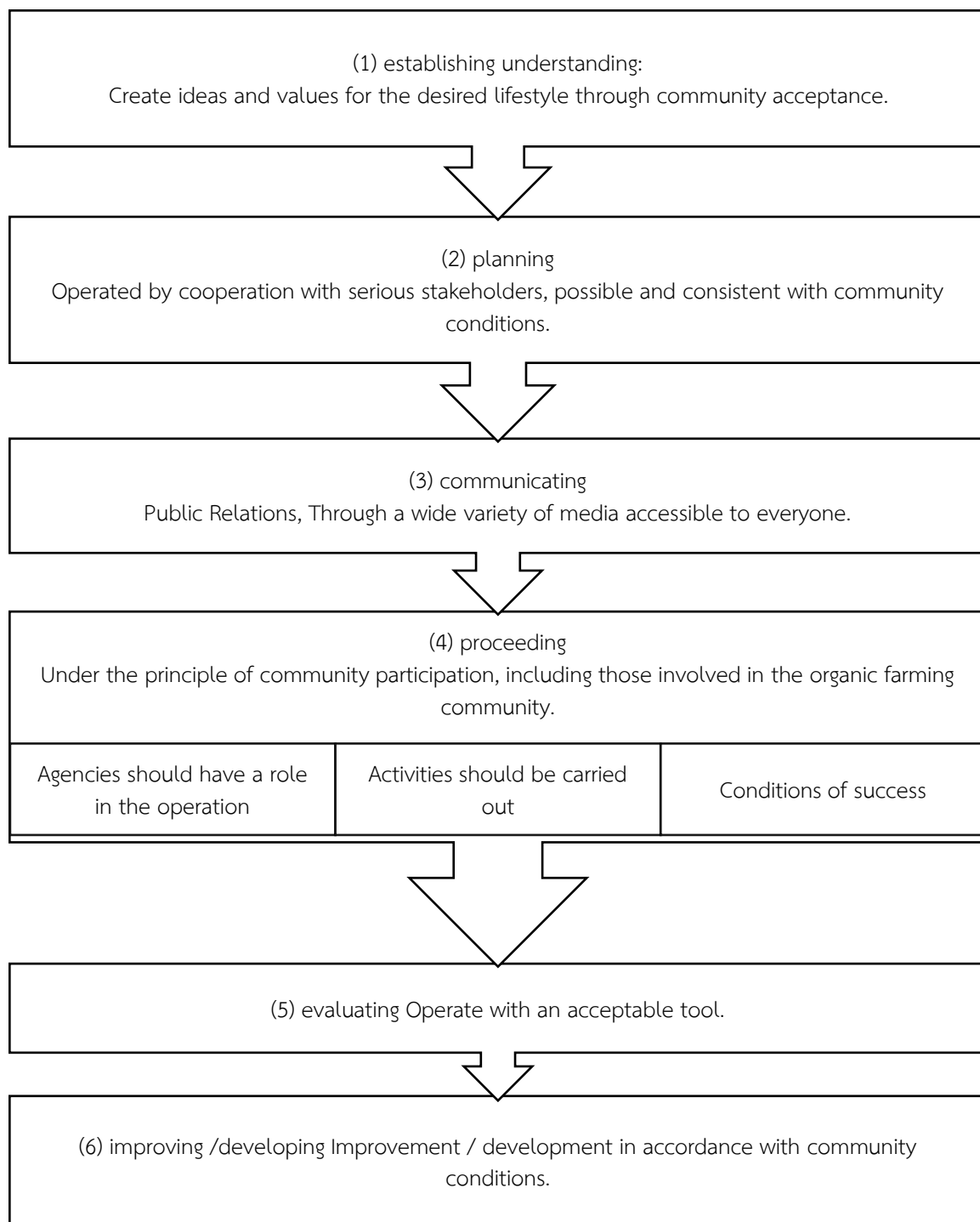

Figure 3. Operation model: The development of organic agriculture based on the sufficiency economy with the community

วิจารณ์

การพัฒนาแกนนำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงในชุมชนประสบผลสำเร็จได้เนื่องจากองค์ประกอบหลัก ๆ คือ ชุมชนกล่าวคือชุมชนบ้านในไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอลำดวน จังหวัดระนอง เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีแกนนำที่มีภาวะผู้นำและประสานสมาชิกในกลุ่มได้อย่างดีเป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการศึกษาชุมชนและทำความเข้าใจอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ประกอบกับคณะวิจัยลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้งานขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างนักวิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำมาสู่การร่วมคิด ร่วมทำ ภายใต้บริบทของสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตามแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงใช้เป็นวิธีการทรงงานมาตลอดรัชสมัย ประกอบกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของแกนนำนั้น จนทำให้ชุมชนมีการพัฒนาได้อย่างสมดุล มีภูมิคุ้มกัน มีเหตุผลและมีความพอประมาณ ซึ่งเป็นแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ สัญชัย (2557) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตโดยผ่านระบบของการวิจัยนับว่าเป็นเรื่องที่ได้ดำเนินการผ่านพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ให้ข้อคิดที่ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งวิธีการวิจัยของนักวิจัยชุมชนมักใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) เพราะนักวิจัยต้องเข้าไปในชุมชนเพื่อหาโจทย์วิจัยร่วมกัน ดังนั้น การเข้าถึงอย่างแท้จริงก่อให้เกิดการแก้ปัญหาร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนพวรรณ และคณะ (2558) ที่นำเสนอตัวแบบสมาร์ต - วิลเลจ: ตัวแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริเพื่อให้เกิดหมู่บ้านต้นแบบการพัฒนาคนและผลผลิตเกษตร โดยพบว่ากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยผ่านกิจกรรมถ่ายทอดเทคโนโลยีและชุดความรู้ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน

ความรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มอาชีพและเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายได้ ซึ่งการวิจัยการพัฒนาแกนนำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ชุมชนบ้านในไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอลำดวน จังหวัดระนอง ในครั้งนี้ดำเนินในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปในชุมชนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากปัจจุบันรูปแบบการทำเกษตรเปลี่ยนไป อีกทั้งแกนนำที่ร่วมดำเนินการมีความหลากหลายทั้งความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการของเกษตรอินทรีย์ รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความแตกต่าง จึงจำเป็นต้องปรับวิธีคิดของแกนนำก่อน ดังสะท้อนผ่านการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่แสดงให้เห็นว่าแกนนำยังขาดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริงและยังให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อเป็นสินค้าแบบเชิงเดี่ยว การปรับวิธีคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการทำให้เห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้เกิดความยั่งยืนและสามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทของสภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านสภาวะภูมิอากาศ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี หรือแม้แต่การเมือง ดังที่บังอร (2558) สรุปว่า การทำเกษตรที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีชีวิตชุมชนและครอบครัวต้องปรับเปลี่ยน แต่ไม่ได้หมายความว่า จะนำพาครอบครัวและชุมชนไปสู่ความล่มสลายแต่ได้มีการปรับทั้งรูปแบบความสัมพันธ์และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง สังคม วัฒนธรรม แม้มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมประดิษฐ์ และจัดตั้งโดยคนนอกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังทำหน้าที่ในการตอบโต้ ต่อรอง และปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของปัจเจก ชุมชนและครอบครัว การวิจัยในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยพยายามใช้กระบวนการสร้างแนวคิดที่สำคัญเพื่อให้ครัวเรือนปรับตัวด้านการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและใช้การทำเกษตรอินทรีย์เป็นกิจกรรมเชื่อมโยง เพื่อสร้างครอบครัวเข้มแข็งอันจะนำไปสู่ชุมชนที่ปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่กำลังถาโถม เข้ามาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การพัฒนาแกนนำในชุมชนจะช่วยให้การขับเคลื่อนงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นแบบอย่างให้กับครัวเรือน

อื่น ๆ ได้หันมาปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติในการทำเกษตรอินทรีย์ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของอัสถ์ (2560) ที่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและแปลงสาธิตเพื่อผลิตพืชผักพื้นบ้านปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรชุมชนช่อแลอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสนับสนุนให้เกษตรกรมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา แสวงหาทางเลือก ร่วมเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้งการเรียนรู้ผ่านแปลงสาธิต มีส่วนเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถทำการผลิตพืชผักพื้นบ้านปลอดสารพิษได้ตามความต้องการ

สรุป

การสร้างและพัฒนาแกนนำเกษตรอินทรีย์ที่อิงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ชุมชนบ้านโนไร่ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความพร้อมในระดับที่พัฒนาได้และเป็นความต้องการของชุมชน โดยมี 30 ครั้วเรือนที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ ผ่านการดำเนินการ 7 ขั้นตอน โดยทุกขั้นตอนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ส่งผลให้เกิดการผลิตผักสวนครัวไว้บริโภค ส่วนที่เหลือจะนำไปจำหน่ายในชุมชนทำให้เกิดรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังส่งผลดีต่อสุขภาพอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัยชุมชนระนองเป็นอย่างยิ่งที่อนุมัติให้ดำเนินโครงการวิจัยภายใต้โครงการจัดการความรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และขอขอบคุณสมาชิกชุมชนบ้านโนไร่ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ที่เข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือกับคณะวิจัยอย่างดียิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ชมพูนุช หุ่นาค. 2559. คุณลักษณะผู้นำในการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวการทำเกษตรแบบยั่งยืน ศึกษากรณี: สหกรณ์บ้านคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วารสาร

วิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 27(2): 131-138.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2556. ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจยั่งยืนด้วยการวิจัย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(2): 1-5.

ธนภูมิ ธราวุธ ศิริชัย เพชรรักษ์ และกาสัก เตชะชั้นหมาก. 2560. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารการบริหารท้องถิ่น 10(1): 34-52.

นพวรรณ บุญธรรม สุพล ดำรงกิตติกุล และชมชวน บุญระหงส์. 2558. สมาร์ท-วิลเลจ: ตัวแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(3): 249 - 259.

บังอร ศิริสัญลักษณ์. 2558. รูปแบบการทำการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(3): 319 - 330.

วราภรณ์ ปัญญาดี ขพิกา สังขพิทักษ์ พรสิริ สืบพงษ์สังข์ ฐาเพ็ชร วินิจฉัยกุล วาสนา สุขกุลนุชจรี ปิมปาอุด และจิราภรณ์ ก้อนสุรินทร์. 2559. เกษตรพหุภารกิจ: ทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 33(2): 61-73.

สัญญา จตุรสิทธา. 2557. บทบรรณาธิการ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(3): หน้า ก.

สำนักงานเกษตรจังหวัดระนอง. 2554. ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตร. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.ranong.doae.go.th/index-home.html> (10 พฤษภาคม 2555)

อัสถ์ อัจฉริยมนต์รี. 2560. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและแปลงสาธิตเพื่อผลิตพืชผักพื้นบ้านปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรชุมชนช่อแลอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่.

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
5(1): 131-141.

Thai-PAN. 2559. รายงานผลการสุ่มตรวจสอบสารพิษ
ตกค้างในผักผลไม้ ครั้งที่ 2 2559. Thai-
PAN, กรุงเทพฯ. 17 หน้า.

Building Farmer Leaders, Capacity to Develop Sufficiency Economy-based Organic Farming Systems in Ban Nai Rai, La-un District, Ranong Province

Pariwat Changkid^{1}, Thayarat Thongtab², Kriengsak Rugham³
and Rattanaporn Playduang⁴*

¹Department of Local Government, Ranong Community College 85000 Thailand

²Department of Accounting, Ranong Community College 85000 Thailand

³Evaluation Officer, Ranong Community College 85000 Thailand

⁴General Service Officer, Ranong Community College 85000 Thailand

*Corresponding author: Email: Changkid.p@gmail.com

(Received: November 2, 2017; Accepted: June 12, 2018)

Abstract: This research aimed to strengthen farmers' leadership capacity in the development of organic farming systems based on the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in Ban Nai Rai, La-un District, Ranong Province. The participatory action research targeted 30 households. The results revealed that the participating farmers have the ability to become model or role farmers for extending their knowledge of organize agriculture based on SEP. The after-action review and workshop on lessons-learned concluded that the working principles of the late His Majesty King Bhumipol, "understanding, access and development" could be used as a guideline for extending the organic agriculture principles and practices through six steps, namely 1) providing understanding, 2) planning, 3) communicating, 4) operationalizing, 5) evaluating, and 6) improving and adapting.

Keywords: Strengthening farmers' capacity, development of organic farming systems based on sufficiency economy, Ban Nai Rai Community

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่ ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 30 ครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมโครงการสามารถเป็นแกนนำด้านการทำเกษตรอินทรีย์ที่อิงเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน โดยสามารถสรุปแนวปฏิบัติที่ควรดำเนินการโดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสร้างความเข้าใจ (2) ขั้นวางแผน (3) ขั้นประชาสัมพันธ์ (4) ขั้นดำเนินงาน (5) ขั้นประเมินผล และ (6) ขั้นปรับปรุง/พัฒนา ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางการพัฒนาและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพแกนนำเกษตรกร การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่อิงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านโนไร่

Introduction

Ranong is a province with forest and land resources, much of which is adjacent to the ocean. The people are mainly engaged in fishing and agricultural livelihoods. However, the marine resources are currently in decline, so people have begun to plant rubber, oil palm and fruit trees. Since Ranong has high rainfall and there are many sources of water available for year-round agriculture, the area of agricultural land in the province is high, at 754,269 Acres. Most of this land is under economic crops, with the highest proportion under fruit trees, at 17,961 acres, followed by timber trees at 15,884 acres, vegetables at 4,022 rai, paddy rice at 799 acres, dry field crops at 765 acres and decorative flower trees at 22 acres (Ranong Provincial Agriculture Extension Office, 2011). Presently a similar problem is being faced at the national level. That is to say, farmers use chemical inputs in excess of what is required. This results in poisonous materials in both the agricultural products

and in the environment. Thai- PAN publicized the results of its second survey of residual poisons in 2016. They found that poisonous residue exceeded the standard allowance by 56%. In any case, the people of Ranong Province are increasingly interested in healthy foods, and therefore showing an interest in wanting to know more about organic agriculture. People are interested in alternative forms of agriculture that focus on conservation and restoration of sustainable environment in order to establish stability and safety in the supply of food. Building knowledge among farmers and interested people in the community regarding organic agriculture that builds upon the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) helps to strengthen the leadership that can extend their experiences within the community and beyond. It is thus one approach to creating areas of safe food production, while at the same time strengthening communities' livelihoods based on SEP. Hunnark (2016) researched the characteristics of leaders in

community strengthening through sustainable agriculture that is appropriate to the Thai context. These consisted of 1) leaders involved in the community, 2) leaders that can make connections to different networks at different levels and act as a social activist, 3) leaders that promote knowledge and build learning communities, and 4) leaders that can create participation and increase capacity for self-management and self-reliance³ of people in the community. Tanawut *et al.* (2017) researched how communities have capacity to solve their own problems to a certain level if they have capable leaders, have processes for learning together consistently on the basis of their cultural foundations, have belief in traditional values, religion and a community economy in which people support and rely on each other. Here, communities have the capacity within themselves to manage their own problems under the general support of external agencies. They have a basic way of thinking that is rooted in the SEP, which they can apply effectively in other areas. In any case, it is important that activities carried out are done so in line with the needs of the community. Punyawadee *et al.* (2016) assessed the level of satisfaction of Thai people for multiple purpose agriculture by using alternative exploration scenarios. They found that the characteristic that influences peoples' level of satisfaction at a statistically relevant level

were 1) organic agriculture that had conservation of field biodiversity, 2) organic production, 3) production through good agricultural practices, which are appropriate for conservation of biological diversity, 4) distribution of products under the system of fair trade, 5) creation of agricultural landscapes to serve as tourism destinations and community learning, and 6) development of production distribution systems through farmer groups and cooperatives. Sirisumphand (2013) reports that the important elements that support the development of grassroots economies to strengthen local institutions and communities are bringing out knowledge and innovations that exist in educational institutions as a result of research processes. The important thing then is to implement these in order to create products and impacts for the community and society. These approaches are useful and will create leaders who can drive the work, creating sustainability. This is the context for the current research project, which hopes to support the capacity of farmer leaders in the development of organic farming systems with the principles of SEP, in Ban Nai Rai, Bang Phra Nuea Subdistrict, La-un District, Ranong Province.

Materials and Methods

This research was carried out between October 2015 and September

2017, with Ban Nai Rai Village No. 1, Bang Phra Nuea Subdistrict, La-un District, Ranong Province as the field site. Basic information of the community was collected and the feasibility of designing and holding activities was considered as below.

Target Group

The target group was 30 households in the community of Ban Nai Rai, selected through purposive sampling. The criteria for selection to participate in the project were 1) family with a desire to do organic farming and volunteer to participate in the project, 2) family with land to carry out activities with land title documents, and 3) Thai citizens. All of the participating families were already engaged in agricultural activities, but most focused on economic crops such as oil palm and rubber planted in monocropping as their main crop. Some were engaged in mixed cropping, and all applied chemical inputs in their production process. Farmers all worked individually. A group had been formed but was not functioning well, and did not carry out any continuous activities. When the research team approached the community to discuss the project, the number of families interested in participating reached the desired number.

Tools Used in Data Collection

This is an action research project. The tools used in data collection included 1) joint thinking and planning based on

brainstorming processes, 2) form to assess knowledge and attitudes about organic farming with the sufficiency method, 3) monitoring assessment of on-going activities designed by the researchers, 4) questionnaire on satisfaction with the implementation process and 5) lesson-learning process as an exercise to summarize the results and identify good practices using focus groups.

Research Process

Step One was to create understanding and open the project on organic farming with the sufficiency method of the Ranong Community College. Researchers went to the research site to hold a meeting with the community at the multi-purpose facilities of the village. They explained the details and objectives of the project, and took applications from 30 families interested in participating in the project.

Step Two was to visit each of the participating families to assess their preparedness and to ask about their needs in organic farming.

Step Three was to provide support in the form of materials and equipment to the leader of the organic farmers. This support was provided in response to the needs expressed by the leader, and included agricultural equipment such as hoses, sprinklers, propagation bags, vegetable seeds, and fruit tree cuttings.

These things were provided to families at a value of no less than 3,000 baht per family.

Step Four was to increase knowledge through observation of organic farming with the sufficiency method. Participants travelled to study about organic agricultural practices and lifestyles under the thinking of sufficiency in Krabi Province during the period of 25-27 April 2016 at the Center for Chemical- Free Agriculture, Phra Rachadamri Project, Wang Nam Khiew District, Nakhon Ratchasima Province, and the Chang Hua Man Phra Rachadamri in Petchburi Province during 14-16 February 2017 to broaden participants perspectives and provide encouragement in their activities. This helped the leaders exchange and learn from the experiences of other areas, so they could be applied in their own communities.

Step Five was to monitor the activities of the organic farming leaders in the model areas. This fieldwork was to monitor the leaders' use of material and equipment provided, as well as take them for study trips to other areas. Each family was visited in order to assess their activities, as well as to ask about problems and constraints they experienced.

Step Six was to provide additional information according to the needs of the participants. This was an action participatory training to both share information and work together to produce organic fertilizer as

needed by the community. This included 1) production of organic compost from raw vegetation, 2) production of compost from coffee husk, 3) production of xxx การทำน้ำหมักฮอร์โมนไข่. These were distributed to all members. This was conducted at Ban Rai Phrom Khong which is a leader in activities and able to use their own land. It was set up to be a learning center for organic agriculture.

Step Seven was to summarize the results of the organic agriculture activities in the model areas. This was the last activity in the project to create and develop a Ranong organic farming network, which works to manage different types of related information and establish good practices to be carried out into the future.

Results

1. Knowledge and attitudes about organic agriculture under the sufficiency economy

Assessment of knowledge and understanding was conducted through 10 questions. Three important issues were identified. The first issue was that the leader group was of the opinion that planting vegetables in home gardens sometimes did not allow farmers to pay back debts. Twenty-six people (86.7%) responded that they agreed, while 4 people (13.3%) responded that they didn't agree. This shows that participants still give

importance to growing vegetables for sale (Table 1).

The second issue was about that if farmers produced crops with fertilizer but did not apply chemicals such as pesticides this is considered to be organic agriculture. We found that 8 people (26.7%) agreed with the statement, while 22 people (73.3%) did not agree with the statement. This shows that some of the leaders participating in the project still have misunderstanding about organic farming.

The third issue was that government organizations were putting too much effort into mobilizing the communities into sufficiency economy philosophy activities. Sixteen people (57.1%) agreed with this statement, while 12 people (42.9%) did not agree with the statement. This shows that some people

were tired with the government's efforts to mobilize communities with sufficiency economy philosophy. These activities tend to select repeatedly only the farmers that are successful. Most of the leaders that agreed with the statement are those who are successful in implementation, while those that did not agree were those who had just begun activities. In actual fact, it was found that after the research team had started activities, there were many government agencies that came in to start additional activities with those farmers who were demonstrating successful practices. This is considered to be a good result, if there is continued extension and it is expanded out to more target groups, rather than simply using the same groups and areas that are successful. Other issues of interest are in Table 1.

Table 1 The number and percentage of knowledge and attitude about organic farming based on sufficiency economy

List	Agree	Disagree
Growing vegetables to eat on your own reduces household expenses.	30 (100)	
Growing vegetables helps the family members to do more activities together.	30 (100)	
Sometimes to grow vegetables, it does not eliminate the debt.	26 (86.7)	4(13.3)
The goal of growing vegetables is to stay healthy.	30 (100)	
The term "organic" is to grow vegetables without using chemicals.	30 (100)	
If do not use chemicals, pesticides are considered organic farming.	8(26.7)	22 (73.3)
The word "sufficiency" is to live on the basis of their own abilities.	30 (100)	
Creating a self-sufficient community by promoting organic farming has the potential to be more successful than other approaches.	30 (100)	
•Adjusting the way people think" is the most important part of building a self-sufficient community.	30 (100)	
The activities of the Sufficiency Economy Philosophy of the government agencies that operate in the community are excessive.	16(57.1)	12 (42.9)

2. Monitoring and assessment of organic farming activities under the sufficiency economy

In the implementation of activities under the organic farming network, it was found that 16 households (53%) were able to carry out operations as planned. They had produced enough for consumption in the household, and were able to share with others or derive income through sale of their products. This group is considered to have the capacity to be leaders. Most of the families in this group have good economic

status, are pleased with agriculture and have good attitudes towards the sufficiency economy philosophy. The other 14 households (47%) were able to carry out operations as planned, had sufficient products for consumption in the households, and were able to share with others but had not reached the point that they could sell their product, because the amount of production was too low. These were people who had just begun activities and had less land (Figure 1).

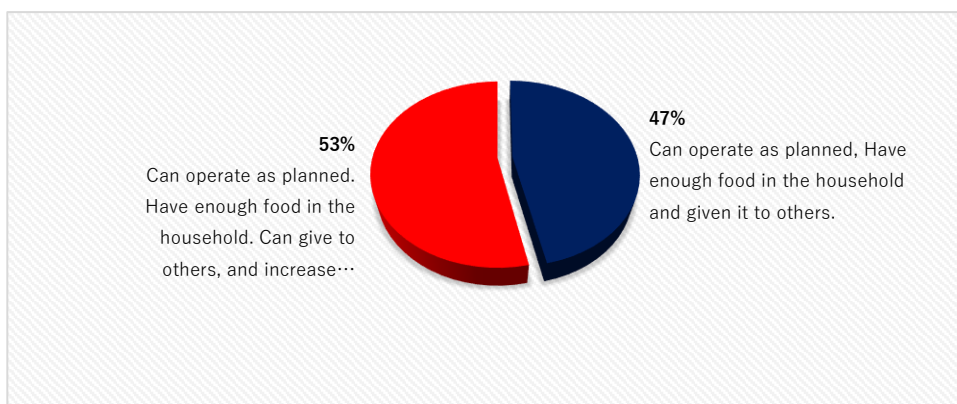

Figure 1. The results of organic farming activities based on sufficiency economy

3. Satisfaction of participants with organic farming under the sufficiency economy

Data on satisfaction of participants with organic farming under the sufficiency economy were interpreted in the following way: 0.00-0.99 not satisfied, 1.00-1.66 slightly satisfied, 1.67-2.32 moderately satisfied, 2.33-3.00 highly satisfied. On

average participants were highly satisfied (average 2.83). When considered for each area, we found that participants were highly satisfied with the management processes of the project (average 2.89), followed by project staff (average 2.88), project products (average 2.84) and material support (average 2.71) (Figure 2).

Figure 2. Satisfaction of participants

4. Lessons learned and identifying good practices

The activities to develop leaders in organic farming under the sufficiency economy philosophy worked together with the community from the establishment of activities to study of the problems, needs and conditions for success. The format of the activities was based on the principle of “understanding, access and development” of the late His Majesty the King Bhumipol, and had the following six fundamental steps in the process: 1) creating understanding, 2) planning, 3) public relations, 4) implementation, 5) assessment and 6) adjustment/development. Details for each of the steps follow below.

1) The creating understanding step supported the leaders and members of the community to respect and act as the main mechanism in creating ideas, ways of living and creating values that rely on

organic agriculture under the sufficiency method.

2) The planning step defined the directions for the work, and required buy-in from the participants and others involved. This aimed for quality cooperation in both formal and informal forms. This step is important for the following steps, because if participation is not promoted from the beginning, it is not possible to understand the background and objectives of the project activities. This will result in lack of awareness of the results of project, and will also affect the levels of participation and pride in the outcomes.

3) The public relations step is when those implementing activities explain what they are doing to others, invite others to join in and participate. This is done through the diverse communication channels of the community which are easily accessible by all people, such as putting up informational signs in the village, using

community radio, and word-of-mouth in the village, as well as brochures, fliers and others that can be distributed among households.

4) In the implementation step, activities that may be successful must understand the beliefs and lifestyle of the people. Any activity that is in conflict with these will not be accepted and in the end may be resisted. Implementation thus requires discussion in order to find appropriate points where people can come together, and build acceptance among all parties. Thus the local leaders of the community or local administration organizations are key in the implementation, as they already have the acceptance of local actors. Other agencies may provide support in their areas of specialization. Additionally, implementation requires individuals to

coordinate and support the work in a sufficient manner, to help provide opportunity to all households participating.

5) The assessment step is a participatory process to assess the implementation with those involved.

6) The adjustment/ development step is done after assessment has been completed. This is a chance to respond to reflections on the experience of implementation as expressed by the stakeholders. The intent is to advance to the next round of knowledge creation. If the results of implementation are good, then these can be developed to further improve them, or work to maintain the good level of result. They can also be used in the next stages of knowledge creation.

The lessons learned from these steps are summarized in Figure 3.

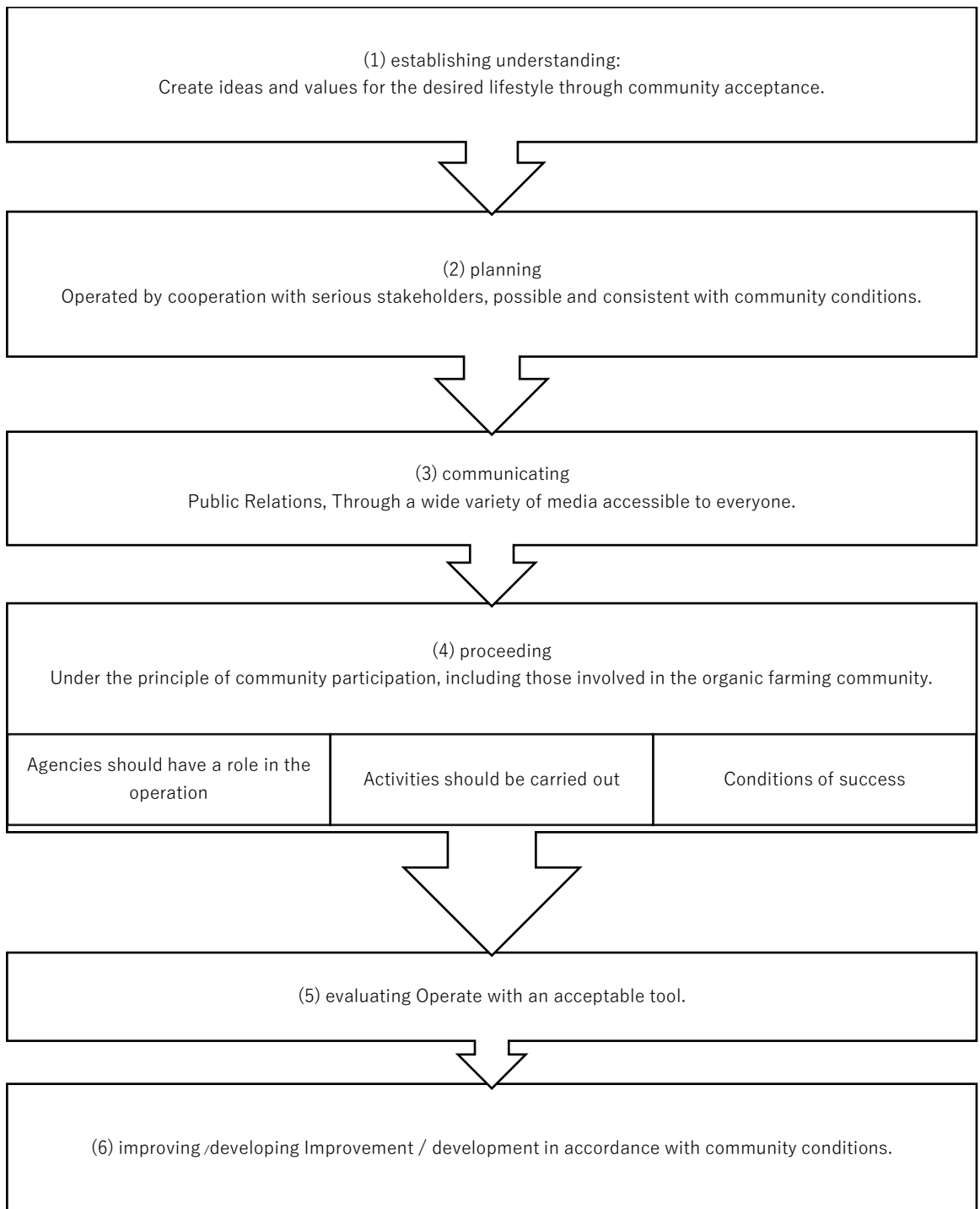

Figure 3. Operation model: The development of organic agriculture based on the sufficiency economy with the community

Discussion

The development of leaders in organic farming under the sufficiency method in the community was successful for the following reasons. The community is strong, with leaders that have strong leadership qualities and coordinate the members in groups in a way that produces a high level of acceptance. They implemented activities continuously, including education of the community in many areas and in a systematic way. The research team made frequent visits to the field, which also helped to keep the implementation activities on track. Participatory action research can help create good understanding between the researchers and collaborators, leading to joint thinking and joint acting within the context of the communities' problems and needs. The thinking of the late His Majesty King Bhumipol "understanding, access and development" has been applied as working framework, together with the sufficiency economy philosophy to support capacity development of the leaders. This resulted in balanced economic development in the community, with immunity, logic and is reasonable. This is the approach of sustainable development, and is in line with the research of Jaturasitha (2014) which stated that community development to increase quality of life through research has been carried out through the thinking of the late His Majesty King Bhumipol's

"understanding, access and development" framework. Community researchers tend to use participatory action research because researchers must enter the community to collect information together with local people, so real access will result in joint problem solving and lead to sustainable development. Additionally, this research is in line with the thinking of Boontham *et al.* (2015), which proposed the concept of the "smart village". This is a form of sustainable development, according to the decree on model villages for developing human resources and agricultural products. The research found that sustained learning processes through technology transfer and learning modules from research and participatory development bring about integrated exchange of knowledge between livelihood groups and farmers in the target area. This research on the development of organic farming leaders was carried out in a gradual, yet systematic way within the community. This is because the forms of agriculture are changing. At the same time, the leaders involved in this work have diverse forms of knowledge and understanding of the principles of sufficiency economy philosophy, the principles of organic farming, as well as varying levels of economic and social status. The ways of thinking of the leaders must be adjusted first; this will then be reflected through the collection of information. It was found that the leaders

still lack knowledge about true organic farming. They also still give importance to monocropping for sale. This is why adjusting ways of thinking is so important, especially demonstrating that organic agriculture under the sufficiency economy philosophy will create sustainability, as well as showing that it can be implemented within the various trends of change that people face, including climate, social, economic, technological, or even political change. Sirisunyaluck (2015) concluded that changing agricultural practices mean that community and household lifestyles must change and adapt. However, this does not mean that households and communities will go into ruin, rather it will lead to adjustments in the form of relationships and culture. This will allow people to live under the conditions of social and cultural change, even if characteristics of cultural invention are established by outside people. In any case, they will play a role in the response, negotiation and adaptations of individuals, communities and households. The same is true for this research; the researchers tried to use processes of thought production that are important to help households adapt their lives to the principles of the sufficiency economy. The research stressed the importance of participation of the community, and used organic agriculture as a linking activity in order to strengthen families so that they can adapt effectively

to the capitalist globalization that is under way. This cannot be avoided. The development of leaders in the community will help to make their efforts more sustained, and provide models for other families so that they may change their lifestyles and actions, starting with organic agriculture under the sufficiency economy philosophy and the benefits of sustainable development that it offers. This is in line with the research of Atchariyamontree (2017), which research participatory action research and demonstration plots to produce local vegetable crops free of chemicals, of the community farmer's group in Chor-lae, in Mae Taeng District of Chiang Mai Province. The research found that support to farmers should be participatory from the stage of problem analysis to jointly search for options. Analysis of data and learning through demonstration plots was a participatory activity that created capacity within the community, resulting in their ability to produce local vegetable crops according to their own needs.

Conclusion

The research dealt with the creation and development of leaders in organic farming under the sufficiency economy philosophy in the area of the Ban Nai Rai community, Village No. 1 Bang Phra Nuea Subdistrict, La-un District, Ranong Province. The community has preparedness

at a level that can be developed, and desires this development. Thirty households participated in the project, which was implemented in seven steps. Each step was successfully implemented, according to plan, and resulted in the production of home gardens for consumption with surplus to be distributed in the community. This increased household income, and had positive impacts on health as well.

Acknowledgments

The researchers would like to express their deep thanks to Ranong Community College for approving the implementation of this research project under the Project to Build Knowledge for Strengthening Communities. The researchers would also like to thank the members of the Ban Nai Rai community, Village No. 1 Bang Phra Nuea Subdistrict, La-un District, Ranong Province that participated in the activities and gave their generous cooperation to the project.

References

- Atchariyamontree, A. 2017. Participatory Action Research and Demonstration Field for Production of Pesticides-free Local Vegetables of Cho Lae Community, Mae Taeng District, Chiang Mai. *Journal of Community Development and Life Quality* 5(1): 131-141.
- Boontham, N., S. Dumronggittigule and C. Boonrahong. 2015. SMART Village: A model for Sustainable Community Development. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(3): 249-259.
- Hunnark, C. 2016. The Leader's Characteristics in Strengthened Community Corresponding to Sustainable Agricultural: A Study of Ban Klong Yong Cooperative Limited, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University* 27(2): 131-138.
- Jaturasitha, S. 2014. Editorial Preface. *Journal of Community Development and Life Quality* 2(3): page a.
- Punyawadee, V., C. Sangkapitux, P. Suebpongsang, N. Winichakule, W. Sukkul, N. Pimpaoud and J. Konsurin. 2016. Multifunctional Agriculture: An Alternative for Sustainable Development. *Journal of Agricultural Research and Extension* 33(2): 61-73.
- Ranong Provincial Agriculture Extension Office. 2011. Basic Agricultural Information. (Online). Available: <http://www.ranong.doae.go.th/index-home.html> (May 10, 2012).
- Sirisumphand, T. 2013. Strong Communities, Civil Societies and Sustainable Economics Based on Research.

Journal of Community Development
and Life Quality 1(2): 1-5.

Sirisunyaluck, B. 2015. Agricultural Practice
Pattern and Cultural Change. Journal
of Community Development and Life
Quality 3(3): 319-330.

Tanawut, T., S. Percharak, K. Tekhanmag.
2017. Communal and Societal

Strengthening Model Based on the
Sufficiency Economy Philosophy: A
Case Study of Suphan Buri Province.
Local Administration Journal 10(1):
34-52.

Thai-PAN. 2016. Report on Second Test of
Chemical Residue in Fruit 2016.
THAI-Pan, Bangkok. 17 pages.